

BODIL DE LA PARRA

GOUWE PINDA'S

Personages

Nonni *81 jaar*

Titi *76 jaar*

Son *72 jaar*

deel een

Waarin alles is zoals het is

Scène 1 *De Leesmap*

De gezusters Nonni (81), Son (72) en Titi (76) kijken tv en eten. De telefoon gaat. Titi neemt op.

titi Hallo, met Cynthia, met wie spreek ik? Oh, hallo

André... Hoe is het met jou?

Wat een toeval dat je belt, ik zat juist aan je te denken...

ja... ja... ja... jaaaa. *lacht, giechelt, flirt* Och, dat meen je niet. Oh, daarom hoorde ik al niks... Ja. Ja, hoor. Dat lijkt mij enig, André. Zo leuk! *giechelt verder*

nonni Je nasi koning, Titi...

son Laat haar nou maar...

nonni ...wordt koud!

titi Ja... ja... ja, aanstaande vrijdag zou zeker schikken.

nonni Maar vrijdag kan je niet. Dan moet je...

titi Wacht even hoor André, *sissend* Bemoei je er nou even niet mee, Nonni! *tot André* Ja, daar ben ik weer... Nee, hoor. Ik zou naar de bibliotheek, maar dat verzet ik wel. Nee, geen probleem. Ja. *fluistert* Ik ook van jou, hoor, Paardje. Ik kan niet wachten. Nog maar een halve week en dan ja...ja... *giechelt* Daaag, dag, dag, dag. *etc.*

Ze hangt op. Loopt triomfantelijk zwijmelend naar de stoel en eet verder.

titi Dat was André.

son Sinds wanneer noem je hem Paardje?

titi Het floepte er ineens uit. Maar hij maakte geen bezwaar.

nonni En wie moet de leesmap vrijdag dan terug brengen,
als jij het niet doet?

titi Wie zegt dat ik het niet doe?

nonni Oh, ik dacht dat je...

titi Alleen nu ben ik van plan om het ná het weekend te
doen.

nonni Maar dan hebben we het hele weekend niets te lezen.
Ik heb alles al uit.

titi De Privé heb je toch nog niet gelezen?

nonni Maar die weiger ik. Pertinent. Wat daar toch allemaal
in staat. Wie er dan weer is gescheiden en wie er aan de
drank is en welke man met welke vrouw is vreemdgegaan.
Dat interesseert mij allemaal helemaal niets.

son Gisteren stond je er nog in te bladeren.

titi Waarom ga je zelf niet? Het is daar verbouwd. Je kan er
nu zelfs koffie drinken.

nonni Hebben ze er ook Toebroek?

son Natuurlijk hebben ze er geen Toebroek. Die is toch nergens te krijgen.

nonni In Indonesië wel.

son In Indonesië wel, ja.

titi Dus jij gaat naar de bieb dit keer?

nonni Ik heb daar toch helemaal geen rekening mee gehouden? Om de deur uit te gaan.

titi Dan wordt het na het weekend. Als ik de afspraak met André al heb gehad.

Ze eten.

son Misschien gaat hij je wel ten huwelijk vragen.

nonni Heeft dat nou voor zin? Die man is al over de tachtig.

son Maar dan kan hij haar toch nog wel ten huwelijk vragen? Bovendien ziet hij er voor tachtig jaar nog heel goed uit...

titi Altijd keurig in het pak. Met glimmend gepoetste schoenen.

son Je zou hem minstens tien jaar jonger schatten.

titi Komt omdat hij topfit is. André. Als je begrijpt wat ik bedoel.

Titi en Son giechelen.

nonni Maar hij heeft je nog steeds niet gevraagd.

titi Klopt. Dat doet hij zo snel als mogelijk.

nonni Jaja.

son Je weet toch hoe het zit?

nonni Nee. Hoe zit het ook alweer, Titi?

titi Eerst moet zijn vrouw nog overlijden.

nonni Ach, is die nog steeds niet dood?

titi Nee.

nonni En wanneer gaat ze dan dood? Ongeveer, denk je?

titi Heel binnenkort. Tenminste, dat zegt André.

nonni Maar André kan zoveel zeggen.

titi Dat klopt.

son Wil hij niet van haar scheiden?

nonni Och, nee toch, scheiden op je tachtigste. En dan weer trouwen. Ik moet er werkelijk niet aan denken. En al die soesa die dat met zich meebrengt.

son Is toch niet jouw soesa?

nonni Tegen de tijd dat alles geregeld is, lig ik onder de groene zoden. Dan is Han met de zeis allang geweest.

titi Hein. Magere Hein.

nonni Ook goed. *lacht hard*

son Heb je er al over nagedacht wie je bruidsmeisje wordt?

titi We willen er niemand bij.

son (–) Oh, nee?

titi We doen het gewoon met z'n tweetjes.

's Ochtends vroeg, bij de notaris.

son Maar je moet... Je moet toch...? Je moet getuigen hebben.

titi O ja?

son Net als bij Tatti en Henk. Broer is getuige geweest. En ik ook. Dat was machtig. Broer was in pak. En ik had een jurk in dezelfde kleur als Tatti's bruidsjurk. Die was prachtig, toch, Nonni? Lichtpaars met mauve...

titi Maar wij plukken gewoon iemand van de straat.

son Waarom?

titi We hebben genoeg aan elkaar...

Son is onthutst. Propt eten in haar mond.

titi Goed. Waar is die leesmap? Dan breng ik hem nu maar vast weg.

son Je zou toch pas na het weekend?

titi Ik heb me bedacht. Want ik moet nog even langs de kapper.

son Maar ik heb hem nog niet uit. De leesmap.

Titi heeft de leesmap al in haar handen.

titi Iemand bezwaar? Niemand? Dan wens ik jullie een goede middag verder.

son Wanneer ben je weer thuis?

titi Met mij hoef je geen rekening te houden.

son Maar...

titi Wen d'r maar vast aan. Want ik denk dat ik hier binnen
een half jaar weg ben. Sowieso. André of geen André.

Titi af

Scène 2 Broer heeft gebeld

Later dezelfde dag. Nonni, Son

nonni Zij met haar André. Jaar in jaar uit hetzelfde verhaal.

son *zucht*

nonni Waarom een vrouw altijd maar moet wachten op een man.

son Dat is iets wat jij nooit, maar dan ook nooit zult begrijpen.

nonni Ben blij dat ik die dans ben ontsprongen in mijn leven.

son Je kletst uit je nek, jij.

nonni O ja, Broer heeft gebeld. Hij wil volgende week elke dag een portie.

son Maar is dat niet teveel werk? Vanwege je bloeddruk.

nonni Sinds ik die pillen slik, heb ik nergens last van. Vanaf morgen ga ik aan de slag. Elke dag een gerecht.

son Laat Titi het maar niet horen.

nonni Mondje dicht. Ze merkt het vanzelf.

son Dus Broer komt. Het werd eens tijd. Ik heb hem al gauw een paar maanden niet gezien. Terwijl hij maar een uur bij ons vandaan woont.

nonni 'Nonni,' zei hij. 'Ik verlang naar jouw dendeng blado. En dan wel precies zoals jij het maakt en niemand anders. En ook jouw sajoer lodeh heb ik in tijden niet geproefd.' 'Nou,' zeg ik tegen Broer, 'dat is nog eens een compliment, want ons Mammi kookte toch het allerlekkerst?'

son Ja, ons Mammi kookte zalig.

nonni Zelfs in het kamp wist ze met een heel klein stukje ketimoen en een paar korrels ketoembar een overheerlijk hapje te maken.

son Dat smaakte zo vreselijk lekker. Terwijl het maar een heel klein stukje ketimoen was.

nonni Hoe weet jij dat eigenlijk?

son (–) Wel, ik kan het me nog herinneren.

nonni Dat is onmogelijk... Je was nog maar een heel kleine baby. Een paar maandjes oud. Je dronk melk uit Mammi's borst. Voor zover dat er was, natuurlijk. Want op het eind van de oorlog was ze vel over been. Wij allemaal.

son Maar Pappi was erbij.

nonni Kan niet. Pappi zat toen al in het andere kamp,
voordat hij... *maakt keel-afsnij-gebaar*

son Maar hij was toch bij mijn geboorte?

nonni Pappi heeft jou nooit gekend, Son. Geloof mij maar.
Ik kan het weten, ik ben de oudste.

son Mammi zei altijd dat ik vóór het kamp was geboren.

nonni Vóór het kamp verwekt! Dat is iets heel anders.

son Ik dacht dat pappi...

nonni Nee. Hoe smaakt de nasi kuning?

son Te veel kunjit.

nonni Te veel kunjit? Onmogelijk. Altijd zeven scheppen
op 1 kilo...

Son af

nonni ...rijst.

Scène 3 *Het Fotoalbum*

Een volgende dag. Nonni aan de telefoon.

Ze luistert een antwoordapparaat af. We horen een piep.

nonni Hallo Stef... Je spreekt met je tante Nonni...

Hartelijk gefeliciteerd met je verjaardag. Vijfentwintig is al een hele leeftijd, hoor... Dit was Nonni... Daaag.

Ze hangt op. Maar dan pakt ze de hoorn weer en draait een nummer.

nonni Ja, Stef. Nog even met tante Nonni...

Ik was vergeten te zeggen dat ik het fotoalbum niet heb gevonden. Zeg dat maar tegen je opa. Het ligt níet hier in ons huis. Hij heeft zich vergist, denk ik... Dat wilde ik je nog even zeggen... Dus... Maar verder ben ik al aardig op weg. Ik hoop het binnenkort af te hebben, hoor... Een fijne verjaardag nog... Ik hoop dat je lekker de hort...

We horen een harde piep.

nonni ...op bent.

Nonni hangt op. Ze pakt een album van een stapel op tafel met boeken, knipsels en mappen. Het fotoalbum waar ze het over had. Ze bladert erin, staat op van tafel, trekt een

*keukenkastje open en verbergt het zorgvuldig. Dan gaat ze
weer zitten. Ze opent een groot schrift en leest:*

nonni ‘Op 27 december 1949 kwam met de
soevereiniteitsoverdracht een einde aan Nederlands-Indië.
De geboorte van de Republiek Indonesia was een feit. Dat
betekende voor veel Indische Nederlanders een
traumatische breuk met het verleden. *schrijft* Zo ook...
voor de familie Lisman-Schillings. Het werd een definitief
afscheid van het land... van hun voorouders en het land...
waarin zij waren opgegroeid’ punt. *schrijft* ‘De familie
Lisman-Schillings, bestaande uit...

Scène 4 *Broer komt*

Daags erna. Nonni, Son, Titi

titi Wat doet dit hier? Op deze stoel? Kan dat niet weg?

nonni Dat is documentatie.

titi Documentatie? Waarvoor?

nonni De familiegeschiedenis, natuurlijk.

titi Waarom zou je dat opschrijven? Het is toch heel simpel.

Hoe het zit? De familie Lisman-Schillings: vader, moeder, drie zussen, – dat zijn wij –, en twee broers, waarvan één al jaren *maakt keel-afsnij-gebaar*. Mammi is met kinderen in 1949 van Indonesië naar Holland gekomen. Pappi was toen al jaren... *maakt keel-afsnij-gebaar*

son Maar je moet dan toch de hele geschiedenis opschrijven, met alles erop en eraan.

titi Alles erop en eraan? Dan ben je gerust bezig tot aan je dood. *lacht hard*

son En het moet natuurlijk kloppen hè, feitelijk.

titi Feitelijk, feitelijk. Dat we hier al bijna tien jaar wonen, dat is een feit. Maar vraag niet hoe! *lacht hard*

son Het komt allemaal door Stef. Die is ineens beginnen te vragen. Hij vroeg mij bijvoorbeeld: ‘Tante Son, hoe was mijn opa eigenlijk?’ En dan kan ik daar nogal eens antwoord op geven. Want je weet, Broer praat niet.

nonni Met mij wel.

titi Over koetjes en kalfjes, ja. Gek word je ervan.

son Stef is heel geïnteresseerd. Hij wil weten hoe we vroeger woonden, waar we geboren zijn. Hij is van alles aan het uitpluizen. Wist je bijvoorbeeld dat Omi Nora in haar jonge jaren witblond haar had.

titi Ja, natuurlijk, ze noemden haar Engel.

Ze werd een keer ’s nachts overvallen door de Jap. Toen is Omi in haar nachthemd met haar losse witte haren over straat gaan rennen. Ze zijn zich lam geschrokken! Ze dachten dat het een Engel was. Vandaar die naam. Ze is de hele verdere oorlog met rust gelaten.

son Echt?

titi Later werd ze zelfs overladen met voedsel en stoffen en alles wat ze maar hadden.

son Maar hoe kwam ze aan dat witte haar?

nonni Haar vader was een Hollandse onderwijzer, vandaar. En die was weer een zoon van een korporaal uit het zesde regiment infanterie die in 1874 debarkeerde te Batavia.

titi ...en wat is debarkeren?

nonni ...dat moet ik nog even opzoeken.

titi Jaja.

son Is dat fotoalbum nou al terecht?

titi Welk fotoalbum?

son Er schijnt een fotoalbum te zijn dat altijd bij Broer heeft gelegen. Maar nu weet niemand meer waar het is. Nog niet gevonden, Nonni?

nonni (–) Nee. Wat hier op tafel ligt, dat is het. Onze hele familiegeschiedenis.

Ze kijken allen naar het stapeltje op de tafel.

son Dus nu schrijven we alles maar op. En dat doen we niet alleen voor Stef, maar voor álle kleinkinderen.

nonni Ja. Ook voor die van jou, Titi.

titi (–) Oh. Ik heb Annemarijn anders op geen enkele ‘familie’ interesse kunnen betrappen. Nooit.

nonni Hoe is het met haar?

titi (–) We gaan binnenkort een keertje koffiedrinken, samen.

son Dus het komt wel weer goed tussen jullie?

titi Als het aan mij ligt wel. Maar als haar moeder haar tegen mij opstookt.

son Doet Adinda dat nog steeds? Och, wat akelig.

titi Ja. En daar heb ik natuurlijk geen vat op.

Titi begint te huilen.

titi Ze verwijt mij geen goeie moeder te zijn geweest. Ze zegt dat ik geen empathisch vermogen heb.

son Och, maar jij hebt heel veel... em... empathisch vermogen. Als er iemand is met em...pathisch vermogen dan ben jij het wel, toch Nonni?

nonni (–)

Titi herstelt weer.

son Hoe is 't met jou en 'Paardje'?

titi Goed. Hij is elke dag aan het spuiten.

nonni Wat?

titi In Duinrell. Zijn jullie daar weleens geweest?

son Nee, maar dat lijkt me machtig.

nonni Dus hij is een spuiter. Wist niet dat dat een beroep was. *giechelt*

son Is hij nog niet met pensioen?

titi Vrijwilligerswerk. Hij zorgt ervoor dat alle toestellen er spic en span uitzien.

nonni Ja, hij gaat daar een beetje thuis zitten. Bij zijn zieke vrouw. Om het uur een hapje pap.

titi Wat weet jij daarvan?

son Dus ze leeft nog?

titi Ternauwernood. O ja, ik heb goed nieuws. De leesmap kan tegenwoordig bezorgd. Wordt in de hal afgeleverd.

son Is het heus?

nonni Och, maar die hal is zo soms zo glad hè, voor je er erg in hebt, lig je onderuit.

son Gewoon voorzichtig lopen.

titi Dan zijn jullie voor de leesmap tenminste niet meer van mij afhankelijk.

son Heel erg bedankt, Titi.

titi Ik zelf geef helemaal geen fluit om die leesmap. Ik heb dit echt voor jullie gedaan.

son Dat waardeer ik ook zeer.

titi Nu hebben jullie hem elke donderdag al binnen.

son Hoe laat ongeveer denk je?

nonni Ja, want 's ochtends of 's avonds, dat maakt nogal wat uit.

son ...dan kan ik daar rekening mee houden, vandaar.

titi Hij wordt bezorgd. In de hal. Je hoeft alleen de trap maar af. Naar beneden. Wil je soms dat die man met de leesmap bij je bed staat? Met een ontbijt erbij?

nonni Nou, als dat zou kunnen? Dan zou ik geen 'nee' zeggen.

Ze lachen elk op hun eigen manier. Nonni scharrelt inmiddels in de keuken.

nonni Ach nee!!!

son + titi Wat?

nonni De rijst is op!

son Sorry. Ik had honger.

nonni Ik had hem net gestoomd. Ik moest de nasi uduk nog maken.

titi Nasi uduk? Is er iemand jarig?

son Broer komt. Oeps...

titi (–) Komt Broer?

son Ja.

titi Die is al in tijden niet geweest.

son Maar nu komt hij.

titi Maak dat de kat wijs.

son Hij heeft de gerechten al besteld, bij Nonni.

titi En dat hoor ik nu pas? Nonni?

nonni Je was er niet.

titi Maar dan kan je dat toch nog wel melden. Ik word ook overal buitengehouden!

son Nee... ja...

titi Ik zou maar oppassen. Met je bloeddruk. Binnen de kortste keren is het weer mis.

nonni Ik kook elke dag een beetje. Maar het schiet
natuurlijk niks op als zij alles opvreet!

son Ik maak wel nieuwe.

titi Ik ga.

son Naar Duinrell?

titi André heeft aangeboden dat hij graag iets voor jullie zal
regelen, mocht daar behoefte aan zijn.

son Nee, dank je.

Titi af

Scène 5 *Halfzacht*

Later. Nonni, Son

nonni Ik ga je nu iets zeggen. Maar je moet beloven dat je dit aan niemand vertelt.

son Ook niet aan Titi?

nonni Zeker niet aan Titi.

son Wat is er dan?

nonni Het gaat over Broer. Op sommige dagen is hij halfzacht.

son Halfzacht?

nonni Niet senang.

Ze maakt een gebaar. Het zit in zijn hoofd.

son Maar hij is juist altijd zo vrolijk.

nonni Zijn verleden speelt op.

son Welk verleden?

nonni Stel toch niet van die domme vragen. Ons verleden.

Je weet wel. Alles.

son Wat dan precies?

nonni Al die dingen.

son Welke dingen?

nonni Al die dingen *fluistert* waar je niet over praat.

son Maar ik wil juist wel praten, Nonni.

Over die dingen.

nonni Voor jou is het allemaal heel anders.

Jij hebt niet meegemaakt...

son ...‘wat wij hebben meegemaakt.’ Ja, ja, ja, ja, ja.

nonni Als hij in zo’n toestand verkeert, dan wil hij ook
helemaal niemand zien.

son Zelfs jou niet?

nonni Zelfs mij niet.

son Maar jij bent zijn ‘lievelings’.

nonni Laat Titi het maar niet horen.

son Titi is nu toch weg?

nonni Ssssst. De goena goena...

son Ach, jij altijd.

nonni Je kent het verhaal toch van oom Ventje? Van
Mammi’s kant? Die wilde trouwen met een inlandse vrouw.
Maar toen kreeg hij ruzie met zijn vader. Omdat het niet
mocht. Die nacht heeft de inlandse vrouw de nagels en de
haren van een berggeit afgeknipt en ze in de brand
gestoken. Voor het ochtendgloren heeft ze de verkoolde
resten op de drempel van hun huis in Benkoelen uitgestort.
Gedurende die dag kreeg oom Ventje oplopende

maagkrampen. Hij kronkelde over de vloer, als een slang.

En de volgend avond was hij...

son Dood?

nonni Op sterven na.

son Dus dood?

nonni Nee! Maar hij is wel zijn hele leven vrijgezel
gebleven.

son Och. Dat is erg. Je hele leven vrijgezel.

Scène 6 *Donkerrood*

Laat op de avond. Son aan de telefoon.

son Och, Broertje, wat ben ik blij je stem te horen. We zijn allemaal zo blij dat jij weer eens komt. Ik zei laatst tegen Nonni: ‘Die Broer laat ons lekker links liggen!’ Maar nu je komt is het allemaal weer vergeven en vergeten, Nonni is al druk bezig en we...

Oh, ja dat begrijp ik, het is ook al zo laat...

Ja, geef hem maar... Hallo, Stef? Het spijt me hoor, ja, natuurlijk moet hij rusten, maar hij nam de telefoon op, dus ik dacht... Oh...

Maar moeten wij dan niet beter naar jullie toe komen? Dat wil zeggen, als ik Nonni zover krijg... *lacht, hard* Oh, goed. Ja, we zijn er al druk mee in de weer... Daar zal ik voor zorgen, ja. Ik had nog een vraag: kan je aan Broer vragen welke kleur het fotoboek heeft? Ja, vraag maar..., ... Donkerrood? Goed.

Dan ga ik weer verder zoeken, hoor. Ik zie je volgende week. Dag, Stef.

Ze hangt op en gaat zoeken.

Scène 7 *Pasadena California*

In de week daarna. Son, Nonni, Titi

Son bekijkt het familiegeschiedenisboek.

son Is dat het enige wat je hebt opgeschreven tot nu toe?

nonni De rest zit in het hoofd. En alle aantekeningen daar.

Ze wijst op een stapeltje papiertjes.

son *leest* De geschiedenis van de familie Lisman-

Schillings...

nonni *schrijft* Het gezin van Omi en Opi, respectievelijk

geboren in 1883 te Surabaya en 1881 te Malang. Omi en

Opi, hadden vier zonen, waaronder onze vader Ferdie

Schillings. Zijn broers oom Teddie, oom Evi en oom...

titi Komen de Amarindo's ook aan bod? In de

familiegeschiedenis? Het gezin van neef Dickie? Want daar

weet ik heel veel van.

nonni Daar ben ik nog niet, hoor, bij de neven en nichten.

son En wij dan?

nonni Ja, dat komt ook nog. Maar dat is zo gepiept, daar

heb ik alles al voor klaarliggen.

son Alles?

nonni Ja.

son Je moet wel voort maken. Ik had het er nog met Stef over, hij zou het zeer op prijs stellen als het boek binnenkort eens af is. Het liefst volgende week al.

nonni En wanneer heb jij Stef gesproken?

son Gewoon laatst. Laat mij nou maar.

Ze pakt de pen en wil gaan zitten.

nonni Nee, dat hoeft niet.

son Ik wil ook best eens wat schrijven.

nonni Ik heb alles onder controle.

titi Ze is toch een wandelende familie encyclopedie? Het is 'de familie voor en de familie na'.

nonni *schrijft* 'Neef Dickie, de zoon van oom Evi, vertrok in negentien...?'

titi Oh, nu begin je wel ineens bij de neven?

nonni Wanneer vertrok hij naar Amerika?

titi In negentien twee en zestig, of zoiets.

nonni '...twee en zestig... naar... Amerika...'

titi Die vrouw van Dickie...

son Ja...

titi ...moest en zou een kind adopteren, want ze was dan zogenaamd onvruchtbaar. Ik zal je zeggen, dat kind was er

nog niet een dag, of ze baarde de ene na de andere baby.
Zat Dickie daar ineens, met zes van die koters.
son Stel je voor, zes...
nonni ...‘baarde de ene na de andere baby’...
titi Nee, dat hoeft er niet in. Die vrouw is zo vervelend!
nonni ...‘Hoeft er niet in’...
titi *zucht* Hopeloos die Nonni.
son Waar woont hij eigenlijk precies, Dickie?
titi In Pasadena California.
nonni *schrijft* Pa-sa-dena Ca- li- for- ...
titi Daar is het altijd mooi weer. Veel beter dan hier. Met dit
akelige klimaat. We hadden daar ook heen moeten gaan.
Heel dom van Mammi. Dat ze daar niet voor heeft gekozen.
nonni Alsof Mammi het toen voor het kiezen had. Als
alleenstaande moeder. We moesten halsoverkop vertrekken,
en eenmaal in Holland werden we van het ene pension naar
het andere gestuurd...
titi ...stel je nou toch voor, dat we niet in Slotermeer waren
gebleven...
nonni ...en overal was het eten vies!
titi Dan hadden we nu óók in een kast van een huis
gewoond. Met allemaal tropische planten in de tuin.
son Tropische planten? Echt waar?

titi Wist je dat er bij zijn, die nooit meer terug zijn geweest naar Indonesië.

nonni Wij zijn toch ook nooit meer terug geweest?

titi Ze komen daar elke week samen voor een Kumpulan.
En dan bakken ze spekkoek en zingen gospelliedjes. Zo gezellig. Ze hebben echt hun eigen Indonesië opgebouwd.
Met klapperbomen en al.

son Klapperbomen? In Amerika?

titi Nou en of.

son Corresponderen jullie nog steeds? Jij en Dickie?

titi Tuurlijk. Het is mijn lievelingsneef.

We weten alles van elkaar.

son Echt waar?

titi Bij mijn scheiding is hij me tot grote steun geweest.

Zonder zijn goede raad zat ik nu nog steeds onder de plak.

Bij Freddie.

nonni Ik vond Freddie altijd heel zachtaardig.

titi Zachtaardig? Laat me niet lachen.

son En hij kon de toekomst voorspellen, toch?

titi Maar alleen bij de vrouwtjes. Dan pakte hij hun hand.

En dan keek hij met het ene oog naar de lijnen in hun hand
en met het andere oog in hun décolleté!

son Ach...

titi En in bed was hij een beest.

nonni Een beest?

titi Een woest, ademend, stinkend wild beest.

nonni (–)

son (–)

titi Nee. Als Dickie er niet was geweest, dan was het

allemaal heel anders gelopen voor mij. Dan had ik André

waarschijnlijk nooit ontmoet. Schrijf maar op bij onze

familie-

geschiedenis: ‘Titi kwam er na vijftien jaar huwelijk achter,

dat haar leven tot dan toe, één grote leugen was geweest.

Het aparte was, dat ze in die tijd echter bij niemand in haar

directe omgeving steun vond. Niet bij haar moeder, niet bij

haar broer en niet bij haar zussen.’

Nonni en Son zitten perplex.

titi ‘Maar gelukkig bood neef Dickie in het verre Amerika,

haar het luisterend oor dat ze nodig had.’ ...Schrijf dan op.

nonni Eh, ja...

son Het spijt me voor je, Titi. Ik wist niet...

nonni ‘...dat haar leven... één... gro-te leu- gen...’ is? Of

was?

titi Dat moet jij weten. Jij schrijft het boek. Wie heeft de kachel nu weer zo hoog gezet? Het is hier om te stikken zo heet. Ben blij dat ik daar binnenkort vanaf ben.

Titi af

Son wil haar nog iets naroeppen.

nonni Niet op ingaan. Tante Desi, de zus van Mammi, was precies als zij. Ook zo kiedewiet.

Scène 8 *Linedancen*

's Anderendaags. Nonni. Titi, Son

nonni Ach nee, hoe is het mogelijk. Alweer geen rijst!

son Sorry.

nonni Het waren minstens drie porties.

son Nee, toch?

nonni De droge rijst tot aan de laatste rijstekorrel
opgevroten.

titi Het is net een vuilnisvat. Een hele grote.

nonni Komt omdat je te weinig moedermelk heb gekregen.

fluistert, hard In het kamp.

titi Hou toch eens op over dat kamp.

son Ik had beri beri.

nonni We hadden allemaal beri beri. Er was toch niks te
vreten? Ja, toen Pappi zijn trouwring verkocht had, toen
hebben we rat gegeten met z'n allen, nou, dat was lekker.

son Heeft Pappi zijn trouwring verkocht?

nonni Toen was jij nog niet geboren.

son Maar verkocht?

nonni Hij paste hem toch niet meer.

titi Nee.

son Dat heeft Mammi natuurlijk ook verschrikkelijk gevonden.

stilte

son Het is denk ik vanwege het linedancen. Dat ik zoveel trek heb.

titi Je bent wel wezen linedancen?

son Ja.

titi Ik had begrepen dat je erover dácht om te gaan. Maar niet dat je al ging.

son Ik ga elke week. Dat heb ik toch verteld?

nonni Ja, dat heeft ze toch verteld?

son En dan? Wilde je mee?

nonni Ze is toch altijd maar met 'Paardje'...

titi Hij heet André. En hij heeft ook zijn eigen leven.

son Kom dan de volgende keer mee. Het is helemaal niet moeilijk. Je danst met z'n allen op een rij. 'In een lijntje.'

nonni Het heet toch niet voor niets linedancing.

son En de passen moeten exact gelijk.

doet het voor, Titi danst eventueel mee. Nonni staat er maar bij.

titi Neef Dickie is ook een vervent linedancer, wist je dat?

nonni Echt waar?

titi Heel populair bij de Amarindo's. Hij geeft zelfs lessen.

nonni O ja?

son Jij zou ook best eens mee kunnen doen.

nonni (-) Ik?

titi Ja, jij. Nonni.

nonni Ach. Welnee.

son Waarom niet?

titi Kom op!

nonni Ik. En dansen. Zie je het voor je? Wanneer heb ik

voor het laatst gedanst?

Die benen zijn dat toch helemaal niet meer gewend. Laat me niet lachen, ik lijk daar wel gek.

Nonni schuift erbij. Ze dansen nu gedrieën onder leiding van Son.

son Het is juist zo leuk dat iedereen het kan.

nonni Ja!

son Met of zonder partner, het kan allemaal.

nonni Ja, het kan allemaal!

titi Oh, dus het is niet met partner?

son Niet per se.

nonni Nee, niet per se.

titi Dan weet ik niet of ik wel wil gaan.

Titi stopt. De anderen dansen door.

nonni Doe toch eens een beetje avontuurlijk.

titi Ik doe zo vaak avontuurlijk.

nonni Met André, ja. Jaar in jaar uit. Dat noem ik niet avontuurlijk.

titi Moet je horen wie het zegt!

Nonni laat zich helemaal gaan. Totdat ze valt. Titi en Son zijn geschrokken en schieten haar te hulp.

nonni Er is niets aan de hand. Auw.

Ze kruipt weer op.

nonni Vroeger danste ik jullie er met het grootste gemak uit. Kwam omdat Jimmy, mijn eerste vriendje, aan wedstrijddansen deed.

son Heb jij vroeger een vriend gehad?

titi Dat is dan beslist heel, heel erg lang geleden. *lacht*

nonni (–) Iemand zin in een bamisoep?

son Graag.

nonni Jij krijgt niks!

Scène 9 *De mannen van Kaya*

Later die dag. Inmiddels eten Titi en Nonni soep.

son Waar gaan jij en André straks eigenlijk wonen?

titi Hij is bezig. Om het allemaal te regelen.

nonni Hij heeft toch al een huis? Daar kan je zo in. Als zijn vrouw straks... *maakt keel-afsnij-gebaar*

titi We willen een nieuwe start, natuurlijk.

son Ja! Stel je toch voor dat je in hetzelfde bed moet liggen, waar zij ook in heeft gelegen. Misschien is ze dan wel dood gegaan in dat bed. Daar moet je toch niet aan denken, dat is zo griezelig. Als ik daar zou moeten liggen slapen, ja, 'als' dan, hè, – dan zou ik het natuurlijk wel fijn hebben gevonden dat ik een man naast me in bed zou hebben die mij dan heel lief had gestreeld zo vlak voor het slapen gaan-, maar dan zou ik toch ineens midden in de nacht wakker schrikken van... van...

titi Waarvan?

son Nou ja. Je weet wel...

nonni De goena goena!

titi Hou op!

nonni Hun gelaat is wit en de haren pikzwart, ze pakken de kris van de muur en beginnen ermee te zwaaien 'Ik zal ervoor zorgen dat jij geen nacht meer slaapt' en de volgende ochtend word je wakker en je hele gezicht is kapot.

titi ...Kapot?

nonni Van de varkensnagels. Daar heeft ze je gezicht mee opengereten.

titi Nee, nee!

Ze gilt het uit. Ze vindt het eng, maar ook lekker.

son Ze komen je altijd plagen, de geesten.

nonni Zeker als je met hun man bent vreemdgegaan.

titi Vreemdgegaan? Wat weet jij daarvan? Jij hebt immers nog nooit een man gehad jij!

nonni (-)

Titi staat op.

titi Ik moest maar eens gaan. Anders kom ik te laat. We gaan een ring kijken, André en ik.

son Een ring? Echt?

titi Ja. André wil hem alvast bestellen. Voor de zekerheid.

nonni Maar je hebt je bamisoep nog niet op.

titi Ik denk eerlijk gezegd dat Broer hier geen genoeg mee neemt.

nonni Niet?

titi Te weinig salamblad.

nonni Ik heb er juist wat blaadjes extra in gedaan.

titi Ik wilde het je al een hele tijd zeggen: maar je gerechten
zijn niet meer op scherp.

nonni (–)

titi De ouderdom, vrees ik.

Titi af

Nonni onthutst.

son Laat haar maar.

nonni Dat hij nog niet gillend gek van haar is geworden is
me een raadsel.

Son kijkt verlekkerd naar de overgebleven soep.

son Mag ik?

nonni Ga je gang.

Son begint te slurpen.

son Ik weet nog een keer dat Broer in een auto reed. Met
blokjes onder zijn schoen. En niemand mocht het zien,
omdat hij nog veels te jong was. En Pappi zat ernaast.

nonni Dat heb je dan waarschijnlijk gedroomd.

son Vlak daarna vertrokken we met de boot. Heb ik dat dan
ook gedroomd?

nonni We gingen met de Johan van Oldenbarnevelt. We
hebben er drie weken over gedaan.

son Die bootreis vond ik machtig.

nonni Je hebt anders de hele reis gehuild. Omdat je je hondje Bobbi niet mee mocht nemen.

son Ik vond het juist allemaal heel spannend.

nonni Toen we vertrokken stonden we bij de reling. Mammi had tranen in haar ogen. ‘Kijk maar goed, kinderen,’ zei ze. ‘We komen hier nooit meer terug.’

son ‘Nooit meer, Mammi?’ vroegen we en toen antwoordde ze:

nonni ‘Nee. Nooit meer.’

son Gelukkig was Pappi mee.

nonni Pappi was toen toch allang dood!? Het was 1949, waar zit jij met je hoofd!

son Ik zie Pappi bij de boot staan.

nonni Ach. Op je eerste schooldag hier in Holland, rende je steeds het klaslokaal uit.

Ze konden je niet in het gareel krijgen. Je schreeuwde iets... over mannen van Kaya.

son Wie zijn de mannen van Kaya?

nonni Ja, dat vroegen wij ons toen ook af...

Dan raakt Son ‘aan’, alsof een stukje verleden het in haar overneemt:

son Mannen van Kaya! Wijk uit naar de mangrove! Zoek dekking achter de vuurlinie! Wacht op de Pemuda's. Wie voor het donker aanvalt is er geweest! Mannen van Kaya, pas op voor het te laat is. Pas op voor het te laat is!

Ze raakt uit trance en gaat weer zitten. Ze slurpt de soep op.

nonni En?

son Verrukkelijk.

Scène 10 *Jonkie*

's Anderendaags

titi Wat ga je eigenlijk opschrijven bij Jonkie?

nonni Gewoon. Dat hij in de rivier is verdwenen.

titi Maar hoe? En onder welke omstandigheden?

nonni Daar is niks over bekend. Want niemand was erbij.

son Hij was toen een jaar of achttien. En de rivier was niet diep.

nonni Hoe weet jij dat?

son ...Van horen zeggen.

nonni In de regentijd was de rivier soms peilloos diep.

son Maar het was toch juist in de droge tijd?

nonni Dat heb je dan ook van horen zeggen, zeker?

son Inderdaad.

titi Maar het wás in de droge tijd.

nonni Wie zat er in haar pyjama op de veranda van het huis in Bandung, toen het bericht van Jonkie's dood kwam?

Mammi snikte zachtjes. De resident legde een hand op haar schouder en zei 'De kali is nu zijn huis.' Wie heeft dat gehoord met haar eigen oren?

stilte

nonni Ik bedoel maar.

son *fluistert* Wat is de kali?

titi *fluistert terug* De rivier.

nonni Stommeling!

son (–)

titi Maar toch; Wat er precies gebeurd is, weten we niet.

Misschien heeft hij wel een toeval gekregen.

son Een toeval? Wat afschuwelijk.

titi Of uitgegleden. En met zijn hoofd op een steen gevallen.

son Op een steen. Dat is ook erg.

titi Ik persoonlijk denk dat het zelfmoord was.

son Niet!?! Zelfmoord?

nonni Wat maakt het uit, hij is allang kassiewijlen.

titi Morsdood zul je bedoelen. Mammi is er nooit meer
bovenop gekomen.

nonni Jawel, hoor. Ze had immers de Jap overleefd. Wat ze
daar allemaal niet heeft meegemaakt.

son Wat dan?

nonni (–)

titi Ze moest een keer komen knielen en zijn voeten kussen.

Toen is ze uitgehoord, vernederd, geschopt en wat al niet
meer, dat weet ik wel.

son Vreselijk.

titi Ze hebben haar ook een tijdje aan haar haren over de grond gesleekt. Om haar daarna doodleuk te laten gaan. Ze is maanden niet buiten geweest.

nonni Maar ons Mammi was ijzersterk.

titi Ik heb haar anders nachtenlang gehoord. Intens huilend.

son Intens huilend?

titi Ja.

son Als je dat allemaal hebt meegemaakt.

En dan ook nog een van je zonen verliezen.

Op bijna volwassen leeftijd.

nonni Hij was nog net geen zeventien.

son Daar kom je nooit overheen.

titi Nee.

son En dan te bedenken dat ze al eerder een kind had verloren aan wiegendood.

nonni Ach, dat was een simpel misje.

titi Nou, een kind dat een paar maanden geleefd heeft, noem ik geen misje.

nonni Maar Mammi wel.

titi Jaja.

son Ik heb het natuurlijk niet meegemaakt, maar stel je voor; je hebt een kind gebaard, hè, en dat doet heel veel pijn en dan

nog wel in die hitte, en dan is daar een heel erg lief klein baby'tje dat hou je dan in je armen en dan ben je zo eens een maandje verder en dan word je op een ochtend wakker en dan denk je: 'Och, wat zijn mijn borsten gespannen, ze moet nodig drinken, mijn kleine meisje' en dan loop je, slaapdronken nog, naar de kinderkamer, je ziet onderweg dat de baboe al op is, ze heeft water opgezet en is een eitje aan het koken, en dan kijk je in het wiegje en dan... ineens blijkt...

titi ...Dat ze dood is, ja! Bah, wat een ellende. Ophouden hoor. Daar moest ik bij André niet mee aankomen. Als ik dit allemaal zou vertellen, 'die is dood en die is verdwenen', nou, dan zou hij gelijk denken; 'Ach die Titi, wat moet ik daar eigenlijk mee?'

nonni Dat denkt hij nu toch ook. 'Wat moet ik er eigenlijk mee, met die Titi?'

titi Wat weet jij van de liefde, heeft iemand jou ooit weleens diep in de ogen gekeken en je daarmee dwars door de ziel geraakt? Heb jij je ooit weleens zo verbonden gevoeld, dat je je leven wel wil geven voor die iemand? Nou?

nonni (–)

Scène 11 *Niets over het kamp*

Een van de volgende dagen. Nonni vervolgt het schrijven in het familiegeschiedenisboek.

nonni *schrijft* ‘...Hoofdstuk drie...’

son De leesmap is niet gekomen vandaag.

titi Heb je goed gekeken?

son Hij zou toch op donderdag?

nonni Hier is ‘ie. Ik heb hem helemaal uit.

titi Dus je hebt hem opgehaald? Uit de hal?

nonni Ja.

Son pakt de leesmap en bladert er gretig in.

son De Privé zit er niet bij!

titi Die wilde je toch niet?

son Nonni wilde hem niet. Maar ik wel.

titi Nu heb ik hem afbesteld.

son Nou ja...

nonni *schrijft verder* ‘Het gezin van Pappi en zijn drie broers... oom Teddie, oom Evi en oom Bruce...’

titi Dat was een zatlap. Hij werd erop uitgestuurd om jou aan te geven.

son Werkelijk? En waar was Pappi dan?

titi Die zat al in het andere kamp. Oom Bruce niet. *fluistert, hard* Want hij werkte teveel voor de Jappen. *vervolgt, normaal* Op die dag was hij zo dronken dat hij de naam die ze voor je hadden bedacht niet kon uitspreken. Dus toen werd het 'Son.'

son Welke naam wilden ze me dan geven, Mammi en Pappi?

titi (–) Dat ben ik vergeten. Maar het schijnt een hele mooie naam geweest te zijn.

son Was het zoiets als Henriette? Of Anne Margaretha. Ik heb altijd al een dubbele naam willen hebben.

titi Weet ik niet meer. (–) Maar het was een prachtige naam.

son Oh, toe... Hebben ze die dan niet ergens opgeschreven?

titi We hebben alles toch moeten achterlaten? We hadden ieder een kleine koffer. Ik had een parelmoeren kam van tante Zelda gekregen. Die paste er gelukkig wel in.

son Maar dat fotoalbum schijnt ook meegekomen.

titi Alles is verloren gegaan.

son Dat vind ik nou zo ontzettend jammer.

Nonni is klaar met schrijven.

nonni Over het kamp komt er sowieso niks in.

son Hoezo niet?

titi Je kan toch niet onze familiegeschiedenis opschrijven en dan het kamp weglaten?

nonni Dat is toch voor niemand leuk om te lezen?

son Ja, maar het was toch ook niet leuk. Het kamp.

titi Zelfs in het Buitenkamp was het verschrikkelijk. We kregen zo min mogelijk eten en zo weinig mogelijk plek. Ik mocht de straat op om teng teng katcang te verkopen en 's nachts waren we doodop en weet je waar we op sliepen?

Op houten tiekers!

son Maar dat kunnen we toch gewoon opschrijven?

nonni Geen sprake van!

son Stef wil nou eenmaal alles weten over onze familiegeschiedenis. 'En als ik zeg alles dan bedoel ik ook álles', zei hij. Wat dat betreft kan het niet zonder het...

nonni Het kamp ja! Dat hoef jij mij niet te vertellen, hoe het was! Maar er zijn altijd dingen die we nooit zullen weten! Omdat Pappi en Mammi die nu eenmaal mee hebben genomen. In hun graf!

Nonni af

lange stilte

titi Ik weet het weer, Son! Je naam.

Scène 12 *Lijst*

De volgende dag. De telefoon gaat. Son neemt op.

son Met Sophia Paulina Madeleine, met wie spreek ik? Ja, ja? Ja, ik zal eens even kijken. Heeft u een momentje?

Son legt de hoorn neer en loopt, onder toezien oog van de anderen, naar de keuken en weer terug.

son U heeft geluk, want ze komt juist aangelopen. Ja. Nou, tot ziens dan maar eens, hè. *tegen Titi* Het is voor jou.

André.

titi Zeg dat dan meteen! *in hoorn* Hallo André, ... ja? Ja, natuurlijk, lief Veulentje van me. Nee, dat lijkt me een heel goed plan. Ja hoor, dat kan je gerust doen, want dat lijkt me heerlijk. Ja, ja, ja, afgesproken hoor, Veulentje. Ja, oooh, ja... daag, tot zo, dag. Dag.

Ze hangt op.

titi Ik ga erop uit.

nonni Maar je moet nog naar Toko Bandung.

titi Kan dat niet wachten?

nonni Nee.

titi Ik zou zeggen bel de Albert Heijn service maar.

son Dat schijnt heel handig te zijn.

nonni Daar kan je toch geen verse kruiden krijgen? En palmsuiker of lombok? Dat heb je daar toch niet. Laat staan kleefrijst voor de lemper. Om maar wat ingrediënten te noemen.

son Kan je nagaan, toen we net in Holland waren, hè, heel lang geleden, toen waren die ingrediënten al helemaal niet te krijgen. En het eten smaakte toch zo flauw. Mammi kookte wel met extra peper, maar ja, die Hollandse peper smaakte natuurlijk ook nergens naar.

stilte

titi Maak maar weer een lijst. Dan kijk ik wel.

son Ga je iets doen met André?

titi Ja, natuurlijk, met wie anders?

nonni En waar gaan jullie naar toe?

titi Dat ga ik jou aan je neus hangen.

nonni *schrijft, somt op* Laos, gember, salamblad, djerोक poeroet, serehstengel en taugé. Moet hij niet eens opschieten? Met zijn aanzoek?

Titi grist het lijstje onder Nonni's neus vandaan en gaat af.

nonni 'Veulentje'. Nog even en ze noemt hem 'Hengst'.

son Of 'Ezel'. *giechelt*

nonni In Indonesië heb je prachtige paarden. Het Soembapaard is mooi donkerbruin. Of het Javapaard. Daar heeft Broer nog weleens op gereden. Met een houten zadel. son Ach ja, van Sandelhout gemaakt. Ik mocht vaak achterop, bij Broer. Maar na een tijdje wilde ik er altijd weer af. Want het deed pijn, dat zadel. Maar een keertje was het paard op hol geslagen en zijn we er samen vanaf gevallen, Broer en ik. We moesten lachen, alhoewel ik mij wel bezeerd had. Toen heeft Broer mij naar huis gedragen en toen heeft iemand mijn knie verbonden. Pappi, dacht ik altijd. Maar dat zal ik dan ook wel weer gedroomd hebben...

Scène 13 *Geen boodschappen*

Einde dag. Nonni, Titi, Son

nonni Geen boodschappen?

titi Nee.

son Titi heeft niks gehaald. Ze is met lege handen thuisgekomen.

nonni Maar... hoe...?

titi Ik heb jullie toch verteld van die man in de rolstoel? Die elke dag boodschappen doet met zijn dochter? Die heeft me vanmiddag achtervolgd.

son Achtervolgd? In zijn rolstoel?

titi Toen hij me eindelijk had ingehaald, heeft hij tegen mij gezegd; 'Mevrouw, ik vind u leuk.'

son Oh, dus je had sjans...

titi Nu ga ik niet meer naar dat winkelcentrum.

nonni Waarom niet?

titi Hij wil natuurlijk dat ik achter die rolstoel ga lopen in plaats van zijn dochter! Ja, dag. Ik zal je zeggen: André zou het nooit pikken als een andere man zo op mij zou loeren.

nonni En waar was André dan?

titi ...We zijn elkaar misgelopen.

son Och, misgelopen, dat is erg. En dan sta je daar helemaal alleen. Ik weet nog een keer...

nonni Maar hoe moet dat nou? Met de boodschappen. Alles is abbis.

titi Ik zou het niet weten.

nonni Toko Bandung is de beste Toko in de hele omgeving.

titi Klopt.

son Heb je niet nog wat staan?

nonni Alleen wat rijst. In de stomer.

son En toespis?

nonni Abbis, zeg ik toch.

son Dan maak je toch een telortje plok.

nonni De eieren zijn ook abbis.

son Abbis? Al?

titi Als hier een vreemd iemand zou komen, hè. Ik noem maar. De buurman... Of de elektricien.

son Of André. *giechelt*

titi Dan zou die er helemaal niets van snappen: 'Telortje plok is abbis' 'De eieren zijn op. Of: de rijst is op'. Wij wonen hier in Nederland, al meer dan vijftig jaar! Wat zou die iemand – die hier dan zou komen- wel niet denken?

Maar, ach. Er komt hier nooit iemand.

son Broer komt.

titi Ja, Broer. Maar die is van hetzelfde laken een pak.

nonni Maar nu kan ik vanavond niet koken. Overmorgen komt hij al.

titi Dat is dan jammer voor Broer.

son Ach, Titi, eindelijk komt hij weer eens op bezoek. Dan moeten we er toch voor zorgen dat er iets in huis is?

nonni Straks komt hij voor niks.

titi Wij zijn er toch?

Nonni pakt de telefoon en draait een nummer.

nonni Ja, oh, hallo, *sist* Het is Stef. Stef, je spreekt met je tante Nonni, hoe is het met je? Ja? Och, wat leuk.

Schitterend. Ja... Kan ik je opa even spreken? Aha. Zou je aan hem kunnen doorgeven dat het eten niet doorgaat. Ja, kassian, ja. *sist tot de anderen* Hij heeft zich er heel erg op verheugd. *tot Stef* Nou, omdat we vandaag niks in huis hebben, want je tante Titi heeft de boodschappen niet gedaan.

titi Oh, nu is het mijn schuld! Zeg er dan wel even bij, dat ik hier de enige ben die de boodschappen überhaupt dóet.

nonni Nou, ik kan de dendeng blado niet maken, want... dendeng blado. Bla- do, ja...

Ja, pak maar even een pen. *tot de anderen*

Hij weet niet wat dat is, dendeng blado...

titi Wat wil je, hij heeft een Hollandse moeder.

nonni Je hebt een pen? Nou, schrijf maar op: Den- deng
bla- do, Nee, den... deng, met en gee... Ja... Klopt... Dat
is heel hard gebakken rundvlees. Ja. En dat moet ik altijd
een paar dagen van tevoren maken. Precies. En daar is je
opa dol op. Ja, maar dat kan ik nu dus juist níet maken.
Nee. Niet. Ja, klopt, daar zal opa heel teleurgesteld over
zijn.

titi Welnee! Mag ik hem even spreken?

nonni Wacht even, hoor. *sist* Je hoort toch dat ik aan de
telefoon ben!

Titi grist desalniettemin de telefoon uit handen van Nonni.

titi Hallo, Stef, kan je aan je opa doorgeven dat het veels
teveel werk is voor Nonni.

nonni Helemaal niet!

titi Altijd maar dat koken. Daar is ze veel te óud voor.

nonni Klinkklare onzin.

titi Er moeten zoveel boodschappen gedaan worden, dan,
Stef, zeg dat maar tegen je opa. Ja, door míj. Want ik ben
de enige die hier...

Nonni pakt de telefoon weer.

nonni Luister Stef, dit is een misverstand. Alleen de
dendeng blado zal niet lukken.

Maar ik weet het goed gemaakt; Het worden nu
gehaktrolletjes in kool bla'aren. Zoals onze Mammi dat
altijd kon maken, vlak na het kamp. Oh, nee, zeg dat er
maar niet bij. Van dat kamp. Schrijf maar op:

'Gehaktrolletjes'.

Dan weet hij genoeg. Ja. Dag.

hangt op

titi Het is toch werkelijk belachelijk dat ik, sinds ik hier woon,
altijd álle boodschappen doe.

son Komt omdat jij een auto hebt. Wij kunnen allebei niet
rijden.

nonni Klopt. Heb het wel eens geprobeerd. Was beter van
niet.

son Jij reed iedereen bijna dood.

nonni Na tachtig lessen ben ik er maar mee opgehouden.

titi Dan pak je toch de fiets.

son En dan? Ik kan niet tillen vanwege mijn rug.

titi Of je gaat met zo'n loopkarretje...

son Ik kan prima lopen. Alleen niet tillen.

Zo'n karretje is voor oude mensen.

titi We zijn toch ook oud?

nonni Als er geen boodschappen komen, dan verhongeren
we maar.

son Ach, doe niet zo gek.

titi Dan maak je toch een nasi goreng.

nonni Een nasi goreng? Dat kan ik Broer toch niet
voorschotelen.

titi Oh. En waarom niet? Er is echt niets mis met een
lekkere nasi goreng. Mammi's nasi goreng, daar zou ik echt
een moord voor doen.

son Ik ook...

titi Uitje in de pan met knoflook, ketoembar en trassi...

nonni Geen trassi, dat stinkt een uur in de wind!

titi ...ze schepte de rijst met ketjap erdoorheen.

son En als ze klaar was gingen we zitten op de grote stoel in
de keuken.

titi En dan riep ze ons, en daar kwamen we hoor, Broer,
Jonkie, Nonni, jij en ik.

son We gingen zitten op ons knieën
en deden onze mond wijd open,

titi als vogeltjes.

son En dan voerde ze ons,

titi met haar handen

son en dan kwekten we.

titi Ja, we moesten kwekken, heel hard.
son En dan kregen we om de beurt
titi een hapje van haar overheerlijke nasi goreng.
son Soms zat er ook nog een stukje vis bij.
titi Dat was de lekkerste vis die ik ooit heb geproefd.
son Die hapten we zo van haar vingers af.
titi En wie het hardst kweekte kreeg het laatste hapje.
son Meestal was dat Broer,
titi die was altijd uitgehongerd.
nonni Maar ik heb ook weleens het laatste hapje gekregen.
son Jij?
titi Nee.
nonni Jawel.
titi Om de zoveel tijd deden we maar alsof jij het hardst
kweekte.
son We deden alsof...
nonni Niet!?
titi Jij kon helemaal niet zo hard kwekken. Het leek bij jou
altijd alsof je buiten adem was, vandaar.
son Ja, vandaar.
*Onder het zwijgend toezien van de anderen, staat Nonni op
en pakt haar jas.*
son Wat ga je doen?

nonni Boodschappen.

son Maar Nonni... Je hebt vallende ziekte.

nonni Ik ben twintig jaar geleden gevallen.

Een keer.

son En sindsdien ben je het huis niet meer uit geweest.

titi Behalve toen Mammi de pijp uit was.

son Dat is niet leuk om te zeggen tegen haar.

titi Oh, nou heb ik het weer gedaan.

son Om nog maar te zwijgen van haar hoge bloeddruk.

Nonni doet haar jas aan en pakt een tas.

son Nonni, ik ga wel samen met Titi.

titi Geen sprake van. Nonni gaat. Zie je toch?

nonni Klopt. Ik ga.

son Weet je het zeker?

nonni Nee. Nou goed. Waar zijn mijn schoenen? Heeft iemand mijn schoenen gezien?

son Je hebt geen schoenen. Het laatste paar hebben we weggegooid. Het paste niet meer vanwege je likdoorns.

nonni Vanwege mijn likdoorns, ja.

son We zouden nog een keer naar de winkel.

titi Ik heb anders wel een paar laarzen voor je.

Titi haalt te grote rubberlaarzen. Nonni in de weer met de rubberlaarzen.

son Laten wij samen gaan. Met de auto. Alsjeblieft, Titi?

Het lukt Nonni niet met haar voeten in de laarzen te komen.

titi Vooruit dan maar. Maar dat jullie wel beseffen dat ik altijd alles doe.

nonni Ik was met alle liefde gegaan, hoor.

son Heb je het lijstje nog? Met de boodschappen?

titi Schiet nou maar op. Veel tijd heb ik niet. Over een uur belt André. Dan wil ik beslist weer thuis zijn.

nonni Kan ik misschien iets doorgeven? Als hij belt?

titi Dat ik er zal zijn vanavond. Om acht uur.

nonni Waar zal je zijn? Om acht uur?

titi Bemoei je met je eigen zaken!

nonni (–) Graag een extra spitskool.

Scène 14 *De grote dag*

Nonni. Son, Titi. De kamer bezaaid met potten, pannen, borden bestek, eten. Titi haalt de documentatiemappen van tafel.

nonni Afblijven!

titi Is dat boek nou nog steeds niet af?

son We moeten Broer vragen binnenkort echt iets aan de keuken te doen.

nonni Alsof Broer daar iets aan kan doen.

son Heb je naar het plafond gekeken? Alles is pikzwart. Er is sinds jaren niets meer aan gedaan.

nonni Wat een soesa.

titi Zo kan ik de tafel niet dekken!

nonni Het is een Makan Makan. Geen Kumpulan voor de halve Indische gemeenschap.

titi We kunnen ternauwernood zitten.

nonni Als we maar kunnen opscheppen.

titi En als er iemand komt? Onverwachts?

Om mee te eten?

son Wie komt er mee eten?

titi Ik heb tegen André gezegd, dat als hij in de buurt is...

son Komt André? Echt? Misschien zouden we aan hem kunnen vragen of hij ons kan helpen met de keuken?

titi Ben je gek.

son Is hij handig?

Terwijl Son en Titi de tafel dekken.

nonni Broer houdt niet van aan tafel zitten. We doen gewoon zoals altijd; bord op schoot voor de tv.

titi Voor de tv?

son Broer is er eindelijk weer en dan gaan we tv kijken?

nonni Broer eet thuis altijd voor de tv.

titi Ja, maar dit is toch niet thuis. Wat moet André dan wel niet denken: 'Ik kom op bezoek en ze zitten allemaal tv te kijken'?

Bedrijvigheid. Ze halen schalen en zetten ze allemaal op tafel.

son Dit ruikt verrukkelijk.

Son hangt met haar gezicht in het eten.

nonni Afblijven.

son Wat zal Broer smullen. Van dit alles.

Hij zal zeker nóg een keer opscheppen.

nonni Als het niet meer is. En hij mag als eerste.

son Eet Stef nog mee?

nonni Stef rijdt de auto. Dan kan je moeilijk zeggen, ‘Ach Stef, blijf jij maar buiten staan.’

titi Die doet ook alles voor zijn opa; een wonder dat het zo’n lieve jongen is met zo’n secreet van een moeder.

son Ze is best aardig, Gracia...

titi Ze heet gewoon Gerda, hoor. Ik heb haar nooit gemogen. Vanaf de eerste dag dat Frits met haar kwam aanzetten wist ik; die deugt niet. Die komt toch hopelijk niet voor in de familiegeschiedenis?

nonni Frits is met haar getrouwd geweest en Frits is de zoon van Broer.

titi Ja, nou?

nonni En ze is de moeder van Stef en Felix, de kleinkinderen van Broer, dus natuurlijk wordt die vrouw vermeld.

son Ze hoorde heel lang gewoon bij de familie. Ik vond Gracia aardig.

titi Het is een slang! Ze heeft alles gekregen; het huis en de boot.

son Heeft ze de boot gekregen?

titi En de auto wilde ze niet. Omdat ze de bekleding niet mooi vond. Toen is Frits zo gek geweest om speciaal voor

haar een nieuwe auto te kopen. Dat zou mijn Freddie
werkelijk niet in zijn hoofd hebben gehaald.

son 'Mijn Freddie.'

titi Wat?

son Je zei: 'Mijn Freddie.'

titi Je begrijpt toch wel wat ik bedoel!

nonni Broer is er jarenlang ziek van geweest dat zijn zoon
zo ongelukkig getrouwd bleek. Er zijn tijden geweest, dat
hij me elk uur belde om uit te huilen. Elk uur.

titi Een man moet niet zoveel huilen. Dat is niet goed.

nonni Bij mij kan hij gewoon zichzelf zijn.

titi Oh, en bij mij zeker niet?

nonni Als je moet huilen, huil je.

titi Maar soms moet je je schrap zetten. En dat kan Broer niet.
Dat is hem ook nooit aangeleerd. Mammi heeft hem veels
teveel verwend.

son Je bent gewoon jaloers.

titi Broer heeft het moeilijk gehad, Frits heeft het moeilijk
gehad, en straks zul je zien dat Stef en Felix ook niet
opgewassen blijken te zijn tegen het leven. Dat gaat van
generatie op generatie.

nonni Maar ze wonen nu wel samen onder een dak. De opa,
de vader en de kleinzoon. En dat kan je van jou niet
zeggen; jouw dochter wil jou niet meer zien!

titi Wat heeft dat er nou weer mee te maken we hebben het
hier toch over Broer en niet over mij?

stilte

son Weet je wie ik laatst tegen kwam? Dat vriendje dat jij
toen had, toen we nog in de Jan van Beersstraat woonden.

titi Teddie?... Hugo?... Jack?

son Die sprekend op Dean Martin leek!

titi Donny!

son Ja die. Hij doet je de hartelijke groeten.

titi Dat was een schat van een jongen,

son Ja, ik vond hem ook heel aardig.

titi ...maar omhoog krijgen kon hij hem niet.

Muziek klinkt. Ze zingen en dansen mee.

allen *zingen*

When the moon hits your eye,

like a big pizza pie,

That's amore.

When the world seems to shine

like you've had too much wine,

That's amore. *etc.*

nonni Heb je de muziek weleens gehoord, die Stef maakt?

Ze zet hier dwars doorheen techno-achtige muziek op; twee soorten muziek door elkaar heen.

titi Wat je muziek noemt. Ik kan er geen touw aan vastknopen.

nonni Hij is een hele goeie DeeJay.

titi Als ik dat hoor, dan denk ik: waar zijn mijn oordopjes.

nonni Laatst is hij naar Ibiza geweest voor een feest met vijfduizend man.

son Vijfduizend man op één feest?

nonni Ze raken dan helemaal in trance en dan dansen ze uren, tot de volgende ochtend.

Nonni en Son dansen.

titi Op die herrie?

nonni We hebben toentertijd toch ook zoveel gedanst. Op The Everly Brothers, en op Pat Boone...

titi Toen jij nog met Jimmy, was zeker. *tot Son, fluistert hoorbaar* Haar enige vriendje ooit.

son Vertel eens, wanneer heb je hem voor het eerst gekust?

nonni Dat weet ik niet meer precies.

son Echt niet?

nonni Maar hij kon dansen! En hij kon de spagaat, weet je
nog, Titi?

titi Ik kan me hem überhaupt niet meer voor de geest halen.

son Was hij knap?

titi Vast niet. Anders had ik het wel geweten.

nonni Jimmy was heel knap, hij had heel veel sjans bij alle
meisjes.

titi Jaja...

son En Elvis Presley. Dat vonden ze toen ook herrie. Maar
dat vonden wij toch ook prachtig!

Ze dansen allemaal. De telefoon gaat. Son rent er op af.

son Hallo, met Sophia Paulina Ma...

Nonni grist de telefoon uit handen van Son.

son ...deleine. Nou ja, zeg.

nonni Met Nonni Lisman Schillings, met wie spreek ik?

Scène 15 *Broer komt niet*

Even later. Nonni, Son, Titi

Nonni hangt op.

son Niet?

nonni Nee.

son Hij komt niet. Broer komt niet!?

titi Waarom niet?

nonni Niks bijzonders, zei hij. Gewoon een beetje moe.

titi Gewoon een beetje moe? En het eten dan?

nonni In bakjes.

son Bakjes. Altijd maar die bakjes.

nonni Invriezen. En dan maar hopen dat het hem volgende week lukt.

titi Belachelijk. Om het zo laat af te zeggen. Nu zitten we met vijftig lemper. *begint ervan te eten*

son Ik zit te denken, hè. Misschien is hij ziek. Echt ziek.

nonni Welnee, hoe kom je erbij?

son Ik meende zoiets te hebben gehoord.

nonni Van wie?

son Van Stef. Broer zou niet helemaal lekker zijn de laatste tijd.

nonni Wat heeft 'ie dan?

son Duizelingen, en...

titi Duizelingen, daar heb ik ook last van.

son Nee, het is misschien wel veel erger.

titi Veel erger?

stilte

nonni Ach; Ouderdom komt met gebreken.

titi Maar dat is toch geen excuus om ons zomaar te laten stikken!

son Hij is ziek. Ga jij maar eens met veertig graden koorts op pad.

titi Heeft hij veertig graden koorts?

son Bij wijze van spreken.

titi Ik zal jullie wel eens vertellen hoe het is met Broer. Hij is lui. Op jouw verjaardag is hij ook al niet komen opdagen.

nonni Maar hij heeft me toch gebeld?

titi En wat nou als je niet had opgenomen? Omdat je er even niet was?

son Ze is er altijd.

titi Maar stel, dat je op het toilet had gezeten? Dan had je toch helemaal niets van hem vernomen?

nonni Geen kwaad woord meer over Broer.

titi Kwaad woord? Ik zeg gewoon waar het op staat. Broer kan de pot op!

Ze pakt de telefoon. En draait een nummer.

nonni Je moet hem nu niet bellen. Hij doet vast een tukje.

titi Er zijn belangrijkere mensen in deze wereld, hoor. *in de hoorn* Hallo André, je spreekt met Titi. Ja, ja, nou, het zit zo, als je nog langs wilde komen, dan moet ik je helaas teleurstellen, want het etentje gaat niet door. Nee. Broer is niet komen opdagen. Dat wil zeggen dat hij op het allerlaatste moment heeft afgebeld. Ja, dus het etentje loopt finaal ín dé sóep! Ja. Oh... ja ja... nou... Oké, dan. Nee, niks. *kan haar tranen moeilijk bedwingen* Maar het is altijd hetzelfde met Broer, hij laat ons altijd stikken, zijn hele leven al... laat hij míj stikken. Omdat hij mijn broer is, denkt hij zeker dat hij... maar ondertussen dansen we allemaal naar zijn pijpen. Ja, ja, ja, ja... oh. *weer rustig* Ja... Er is genoeg. Ja, de dendeng blado heeft ze speciaal voor jou gemaakt, omdat ik had gezegd dat je dat zo lekker vindt...

nonni Helemaal niet.

son Ssst, laat nou maar.

nonni Ik heb het speciaal voor Broer gemaakt; niet voor
André.

titi Ja? Ja. Dat is goed. Ja. Dag, André... Ja, dag. *hangt op*

son Wat is er?

titi (–) Hij was het vergeten.

son Ach...

nonni Zie je wel, ik wist het! Altijd hetzelfde met die...

Titi barst in een ongecontroleerde huibui uit.

De anderen staan erbij te kijken.

son (–)

nonni Wil je iets eten? Prikadel? Rendang? Sambal

boontje? Sajoer lodeh?

titi Nasi *snikt* ...nasi... go... goreng!

nonni Dat is nu juist het enige wat ik niet...

son Natuurlijk krijg jij een beetje nasi goreng als jij dat wil,

Titi.

titi Jaa... haa...

nonni Maar...

son Ssst!

Son neemt de leiding; Ze haast zich voor een bordje witte

rijst. Dan voert Son het aan Titi, zoals Mammi het vroeger

deed, met haar handen. Titi begint te kwekken. En knapt per

hapje op.

son Beter?

titi Ja. En nu voor André ook graag een portie.

Titi pakt een rantang. pannetjes op elkaar om mee te nemen.

Ze is weer helemaal bij de pinken, schept grote hoeveelheden op.

nonni Je moet ook iets overlaten voor Broer.

son ...En voor ons.

Ze scharrelen nu allemaal in de keuken. Er valt een deur van een kast open.

son Maar Nonni... deze hele kast staat nog vol!

nonni Ja...

son Pakken en dozen met gebakken ui? Sambal trassi, oelek. Al die flessen ketjap...?

titi En ik maar sjouwen, dag in dag uit.

son Ach nee...

titi Wat?

son Hier, allang over datum. Tweeduizend en drie.

nonni Ach, een paar jaartjes meer of minder...

titi Van al die keren dat Broer niet kwam opdagen zeker. De egoïst! De rantang is vol. Wat mij betreft is de familie failliet!

Titi af

stilte

Son kijkt naar alle spullen.

son Wat een geldverspilling. Zo veel.

nonni Ik dacht... voor je weet maar nooit.

son Hoe bedoel je, 'je weet maar nooit?' Nonni?

nonni (–) Ach al die dingen dat kan jij toch helemaal niet
begrijpen jij, stel toch niet altijd van die stomme vragen!

Scène 16 *De vondst*

Daags erna. Nacht.

Son alleen op. Ze is als een bezetene de keukenkasten aan het ruimen, kijkt in de kast met alle proviand en schuift een en ander opzij. Dan vindt ze een album. Ze slaat het open. Het is het donkerrode fotoalbum.

deel twee

Waarin hun wereld kantelt

Scène 17 *De foto*

De volgende ochtend. Son, Nonni, Titi

titi Als jullie maar weten dat ik niet te lang blijf. André is alleen.

nonni En zijn vrouw dan?

titi Die ligt in het ziekenhuis, vandaar.

nonni Dus Andrés vrouw gaat eindelijk de pijp uit, het werd eens tijd.

titi Nee, dat is helemaal nog niet gezegd. Ze houden haar ter observatie.

nonni Dus jij en André hebben het rijk alleen.

titi Ja. Vanochtend... heerlijk... samen...

nonni ...Bespaar me de details, wil je.

titi ...ontbeten...

Son verschijnt en legt het rode fotoalbum met een klap op tafel.

titi ...Wat is dat?

son Het fotoalbum. Heeft hier al die tijd gewoon gelegen.

titi Dus daarom kon Broer het niet vinden.

son Wisten jullie hiervan?

titi Dit album? ...Heb ik echt nog nooit gezien...

son En jij? Nonni?

nonni ...Ik heb het wel een keertje gezien, maar... ik was er van overtuigd dat... ik...

son Dat je wat?

nonni Dat ik... het niet had.

titi Die ouderwetse kaft... Moet je 'ns ruiken... *snift* Waar ruikt dit nou naar? Zoals bij Omi thuis in Bandung... naar... naar.

son Trassi.

titi Ja, trassi. Dat die geur bewaard is gebleven, ongelooflijk.

son Komt meer omdat iemand het album in de keukenkast heeft gelegd bij de kruidenvoorraad.

titi Tussen de Djoeroek poeroet!

Titi barst in lachen uit maar het verstomt.

Son kijkt Nonni vorsend aan.

son Nonni?

nonni Ik heb het daar... niet gelegd.

son Oh, Nee?

Titi opent het album.

titi Och, maar dit zijn hele mooie oude foto's. Nog van vóór het kamp zo te zien.

son Niet allemaal. Kijk maar eens hier.

Titi slaat de bladzijde om. Nonni kijkt met halve interesse geveinsd.

titi Maar dat is... Pappi!

son En wie is dit babytje? Nonni?

nonni Ja, euh... Dat... dat is... ik zou haast zeggen...

titi Dat ben jij! Son, dat ben jij!

son Precies. Dit ben ik. In Pappies armen.

titi Adoeh, kassian, Pappi is zo mager...

son Omdat hij net uit het kamp is gekomen, denk je niet?

titi Maar hoe...? Is dit niet een van onze nichtjes?

son Lees maar wat eronder staat.

titi ...'Son 10 mnd. oud. Eindelijk in Pappis armen...' Och, hoe is het mogelijk. Jij en Pappi...

son Kijk eens hoe trots hij is. Hij staat erbij te stralen, Pappi. Hij staat te stralen. Met mij in zijn armen. Zie je dat Nonni?

nonni Ja. Ik zie het.

son En jij maar zeggen dat Pappi mij nooit gekend heeft.

Terwijl jij toen al bijna tien jaar was.

nonni (—)

titi Ze kan het toch verdrongen hebben? Ik weet zoveel niet meer, als ik alles moest onthouden van die tijd daar in Indië, dan zou ik allang gek zijn geworden.

son Ik denk dat Nonni het gewoon wist.

nonni (–)

son Heb je dit album weggeborgen?

titi Ach, wat doet het ertoe. We hebben het nu toch.

son Het doet er wel toe. Jullie hebben mij altijd verteld dat het anders was. Maar wat zien wij hier op deze foto; Pappi houdt mij liefdevol beet.

titi Ja, en dat was fijn hoor, als Pappi je beetpakte. Hij heeft me vaak genoeg geknuffeld. En dan snoof hij me. *doet het voor* Misschien is er ook wel een foto bij van dat ik in Pappis armen lig. *bladert gretig verder*

son En ik maar denken dat ik gek was. Pappi heeft mij dus wel getroost toen ik bang was voor de overvliegende kalongs en hij heeft me ook een keer teveel vruchten van de jamblang boom gegeven. En daarna had ik zo'n buikpijn. *lacht*

nonni Ja, en?

son Nu weet ik dat het waar is. Dat ik het me niet verbeeld heb.

nonni Nou, dat is dan mooi meegenomen. Iemand wat nasi goreng met sambal boontje?

son Ik hoef je sambal boontje niet! Met je nasi goreng! Jij hebt me al die jaren niets dan leugens verkocht!

nonni (–)

titi Dat is wel een beetje waar, Nonni.

nonni Dat moet jij nodig zeggen alsof jij niks meer weet!

titi We schelen vijf jaar, dat is heel veel als je jong bent. Nu ook trouwens.

Titi bladert door en dan, overdreven enthousiast

titi Jaaaaa, hier sta ik. Met Broer en Jonkie zit ik op schoot bij Pappi, kijk dan...

nonni Je ziet helemaal niet dat jij het bent.

titi Je was altijd al een schijnheilig rotkind en met de jaren is het er niet beter op geworden!

nonni Je hebt je hand voor je gezicht!

titi Misschien had Pappi wel een hekel aan jou. Want er staat helemaal geen foto van jou met Pappi in dit hele album!

stilte

Ze realiseren zich allemaal dat dit waar is.

nonni Dat is gemeen om te zeggen, dat moet je niet zeggen!

huilt, kort

stilte

son Maar... als Pappi niet in het kamp is gestorven.

Wanneer dan wel?

nonni (–)

son Ik ga zo snel al mogelijk langs bij Broer en dan ga ik hem alle foto's laten zien en dan gaat hij mij alles vertellen.

nonni Nee! Dat vindt hij niet fijn.

son Dat zal wel, maar nu doe ik eens wat ik wil!

nonni Broer houdt niet van foto 's.

titi Och, maar kijk, er zitten ook schitterende tussen.

nonni Broer zit al helemaal niet te wachten op foto's van een broodmagere Pappi. Moet je hem hier nu zien in die lompen. Terwijl hij altijd goed verzorgd de deur uitging. Deze foto had nooit gemaakt mogen worden.

son Maar hij is gemaakt! En ik sta erop. Samen met Pappi. Dat betekent dus... Dat Pappi...

Son barst in huilen uit.

nonni Hou hem dan maar voor jezelf. Maar laat hem alsjeblieft niet aan Broer zien.

son Heb je daarom het album verstopt in die smerige kast?

nonni (–) Het is geen smerige kast.

son Ik word gek van jou! Met je stiekeme gedoe. Ik wil aan Broer laten zien dat Pappi wél van mij gehouden heeft!

Son pakt het fotoalbum mee en gaat af. Stilte. Titi en Nonni beiden bedrukt.

titi Wat weet jij eigenlijk allemaal?

nonni Hij was erbij toen Pappi doodging. Hij heeft het voor zijn ogen zien gebeuren. Hoe Pappi is omgekomen. In koelen bloede omgebracht.

titi Maar ze zeiden dat de oorlog over was?

nonni Jonkie heeft het ook gezien. Maar die kon het niet aan. Vandaar dat hij... *maakt keel-afsnij-gebaar*

titi Oh...

nonni Ze gingen naar Nieuw Guinea. Er was werk te over in de landbouw. Pappi was goed aangesterkt. En de jongens al bijna man.

titi Dus toen Broer met ons op de boot was...

nonni Die moest het voortaan doen met ons. Zonder Pappi. En zonder Jonkie. Naar Holland gaan was de enige mogelijkheid. Voor ons hele gezin. Tenminste, wat daar nog van over was.

titi En dit heb jij al die tijd geweten?

nonni (–)

Titi staat op.

titi Wat mij betreft is de familie failliet!

nonni (–) Dat zei je vorige week ook al.

titi Maar nu écht!

Titi af

Scène 18 *Alleen*

Nonni eet bami goreng. Alleen.

Scène 19 *Ernstig*

Een van de volgende dagen. Son en Titi

titi Hoe bedoel je zeer ernstig?

son Wat ik zeg.

titi Maar ik dacht dat hij gewoon een griepje...

son Nee, ik zei het toch al? Het is veel erger.

titi Wat heeft hij dan?

son Het is begonnen in de darmen, maar nu zit het al in zijn lever en longen en het breidt zich ook uit naar de hersenen...

titi Maar waarom hebben ze ons dan niet eerder gewaarschuwd?

son Dat wilde hij niet, zei Stef.

titi En Frits? En Felix?

son Ze zorgen om beurten voor hem.

titi En weet Nonni dit?

son Nee.

titi Maar hoe dan?

son 'Wat niet weet wat niet deert,' zegt Broer.

titi Oh, dus je hebt hem gesproken?

son Heel even maar.

titi En wat vond hij van het fotoboek?

son Heb ik hem niet laten zien.

titi Heeft hij verder niks anders verteld? Over vroeger...?

son Daar is hij veel te kortademig voor. Hij leek al bijna op z'n eind.

titi Is het al zover?

son Hij krijgt morfine omdat hij zoveel pijn heeft.

titi Moeten we er dan niet heen? Om afscheid te nemen?

son En wie vertelt dit dan aan Nonni?

We horen gerommel in de keuken.

titi *roept* Nonni, kan je even hier komen!

Gerinkel van potten en pannen. Nonni verschijnt. Zoals we haar nog niet eerder zagen in kluskleding.

nonni Bijna alle kastjes zijn leeg en alles is schoon. Wat blijft is het hoogst noodzakelijke. De rest zit in die vuilniszakken daar, misschien dat iemand even kan komen om ze weg te zetten. De vijzel van Omi houden we, hoor, die is tenslotte helemaal meegekomen uit Indonesië, maar de rest doen we allemaal weg; Mammies Wajangpoppen waren helemaal vergaan, die heb ik ook weggedaan. Het plafond krijg ik niet schoon, we moeten Broer vragen of we

dat opnieuw kunnen laten doen. Een schilder misschien. Of anders André?

titi ...André is een man van vijfenzeventig.

nonni Ja?

titi Die kan toch niet op een ladder. Bovendien heeft hij wel wat anders aan zijn hoofd.

nonni Ik zat te denken hè, als Broer komt, volgende week, dan kunnen we hem misschien wat op vrolijken met een linedance oefening.

titi Nonni, we moeten je iets...

nonni En vooruit, ik wil best meedoen, want ik vond het reuzeleuk, hoor Son. Vorder je al met de lessen?

son ...Ja, maar...

nonni Dan is mijn voorstel: we doen een korte dans voor ons drieën, we vragen Stef om de stoelen wat opzij te zetten en dan maken we er een heus feestje van. Ik heb het aan hem gevraagd en hij denkt dat het een goed idee is, Stef... En dan wilde ik aan jullie vragen...

*lange stilte. Waarna ze allen tegelijkertijd willen gaan praten.
Maar Nonni wint.*

nonni Hier heb ik de boodschappenlijst voor deze week. Ik denk dat ik daging smoor (gestoofde geit) ga maken, dat vindt Broer ook heerlijk en het kan in één dag gemaakt.

Waarom dagen achtereen koken, zeg, al die soesa. Veel zal hij niet eten; hoe ouder je wordt, hoe kleiner de maag, dat wil zeggen, in mijn geval dan, hè. Maar daging smoor dat is ook een van zijn líevelings en bovendien; dat heb ik al heel lang niet gemaakt, ik ben benieuwd of ik het nog kan. Wat denken jullie?

son ...Vast wel.

titi Ja, vast wel.

son Zullen we dan maar...

titi ...De boodschappen. Ja, kom we gaan.

nonni Oh, en waar ik de laatste tijd zoveel zin in heb en ik weet zeker dat Broer het ook heerlijk vindt; Kue Lapis. Zou je er daar ook een paar stukjes van willen meenemen?

son (–) Kue wat?

titi Dat is dat zoete kleverige, dat vind jij niet lekker...

Scène 20 *Het bericht*

Einde dag. Titi en Son met de boodschappen

titi We vallen gewoon met de deur in huis.

son ‘We moeten je iets zeggen.’

titi ‘Het is iets...’

son ‘heel...heel héél ergs...’

titi Nee, we zeggen haar nog niets. We nemen haar gewoon mee.

son Maar ze heeft toch geen schoenen?

titi Ze kan met sloffen, we gaan met de auto.

son Maar we moeten haar toch eerst vertellen...

titi Hoeft niet. Ze merkt het vanzelf.

son Dan komen we daar aan en dan weet ze van niks.

titi Dan vertellen we het haar in de auto.

son Ja in de auto. ‘Nonni, Broer heeft niet zo... heel erg lang meer... te...’

titi Nee, het moet gewoon simpeler we zeggen eerst...

Dan zien ze Nonni, die met de telefoon in haar handen als aan de grond genageld staat.

son Nonni?

Nonni is als in trance. Titi snelt naar haar toe. Son pakt de telefoon.

titi Kom even zitten dan, Nonni. Zeg het maar, wat is er?

Wie heb je net gesproken?

son Titi wat denk je? Zou het gebeurd zijn? Is het gebeurd?

titi Ja, hoe kan ik dat nou weten! Bel dan met Stef!

Son pakt de telefoon maar staat als verstijfd.

titi Wat sta je daar? Bel hem gewoon! Zal ik even een glaasje water halen voor jou, Nonni? Vooruit, Son, anders bel ik hem wel. Verdorie, ik moet hier ook altijd álles doen!

Son draait het nummer, bibberig.

son Ja, Stef, je spreekt met je tante Son. ... Ja? Ja. Ja.

Ooooh. Nu al? Jaa. Jaa. Jaa. Is goed. Dag.

Ze hangt op.

titi En?

son Het is... gebeurd.

Titi en Son barsten in bescheiden snikken uit. Nonni staat op als in trance.

nonni Ik ga bamisoep maken.

titi Wat? Nonni?

son Je gaat nu toch geen bamisoep!?

Nonni?

titi Rustig! Ga je even zitten, Nonni?

Nonni heel kalm, doet wat haar gezegd wordt.

titi Nonni... onze geliefde Broer...

son Geliefde Broer...

nonni Ja...?

titi Hij is zojuist... heen...

son ...Zojuist... heen...

titi Zojuist... heenge...

son ...Heenge...

nonni Wat zeg je?

titi Broer is...

son Broer is dood. Nonni.

nonni ...Dood?

titi Ja.

son Ja.

nonni Oh. God!

Ze lijkt een soort toeval te krijgen en valt om.

Scène 21 *De mannen van Kaya 2*

Een van de volgende nachten. Nonni ligt op bed. Son is bij haar aan het waken. Ze is in slaap gevallen.

son Nachtenlang heb ik hem gehoord. Broer. Elke nacht heeft hij geschreeuwd... ‘Mannen van Kaya, pas op! Wijk uit naar de mangrove! Zoek dekking achter de vuurlinie. Bij donker aanvallen! Wacht niet op de Pemuda’s! Mannen van Kaya! Pas op! Pas op! Niet doen, Pappi! Pappi, nee!’ Dat heb ik toch wel gehoord, of niet soms? En elke volgende ochtend wilde ik hem vragen: ‘Broer, wie zijn die mannen van Kaya?’ Maar dat durfde ik niet. Ik was nog klein. Hij had altijd zoiets triests over zich, Broer. Maar hij en Jonkie hebben mij wel geplaagd, hoor. Ze hebben kevers in mijn hemdje losgelaten en dan verstopten ze zich om de hoek om te kijken hoe ik zou reageren. Ik huilen natuurlijk, maar altijd hebben ze me weer getroost. Net als Pappi. In het grote huis van Omi was er een heel nest met krekels bij me in bed gekropen, en toen heeft Pappi me gepakt en ik heb tussen ze in geslapen. Tussen Mammi en Pappi. De

volgende ochtend had de tsitsjak alle krekels opgegeten.
Hij kwam bijna niet vooruit, zo dik was hij.
Pappi heeft mij leren fietsen, op een houten fiets. Of was dat Broer? En heeft Pappi ons naar de boot gebracht, of niet? Ik zie hem zwaaien. Hij staat daar met Broer en met Jonkie. Ik kan me herinneren dat hondje Bobbi steeds tegen hem opsprong en we moesten allemaal lachen, heel erg lachen, want we zouden elkaar weerzien, dat weet ik zeker. Toen we in Holland waren, Nonni, heb jij altijd goed voor me gezorgd. Jij hebt elke morgen rijstepap voor mij gemaakt en jij bent met me naar school gelopen en je haalde me ook weer op. Waar Mammi toen was weet ik eigenlijk niet meer... Maar jij was er altijd voor mij, Nonni, dat weet ik nog goed.

Wanneer is Pappi doodgegaan? Hoe oud was ik toen?
Nonni, toe, vertel je het mij nog eens? Wat is er allemaal gebeurd dat ik niet weet, Nonni?

Nonni ademt zwaar.

son Nonni! Nonni!?! *Son schudt haar heen en weer.* Nonni,
Nonni, Nonni, Nonni, Nonni!!!

Ze schreeuwt hard. Titi komt eraan in nachtgewaad.

titi Wat is er?

son Ik ben zo bang dat ze doodgaat!

titi Welnee, ben je gek. De dokter heeft haar een kalmeringsmiddeltje gegeven. Ze moet gewoon haar roes uitslapen. Rustig maar, rustig...

Titi zingt een Indonesisch slaapliedje.

Son kalmeert. Ze vallen in slaap.

Scène 22 *Naar buiten*

De volgende morgen. Ze zijn allen in slaap gevallen in een ongemakkelijke houding rond Nonni's bed.

nonni Ben ik in de hemel?

titi Wat?

nonni Oh, nee. Jammer.

son Hoe voel je je?

Nonni staat vlot op.

nonni Kiplekker, dank je. Hoe lang heb ik geslapen?

son Achtenveertig uur.

nonni Adoeh zeg, het is niet waar.

Ze gaat heel bedrijvig bezig alsof er niets aan de hand is.

titi Nonni? Je weet toch nog wel...

nonni Dat Broer dood is. Ja. Broer is dood. Kassian. *huilt, kort* Wanneer komt Stef me halen? Ik wil afscheid nemen.

titi Ja, maar we gaan met z'n allen.

son Ja, natuurlijk.

Titi draait een nummer.

son Nonni... ik dacht dat je dood ging

nonni Ben je gek, zeg. Ik ga daar ook meteen de pijp uit.

Nee, hoor wie moet er dan nog nasi kuning maken? Bij jullie heeft het kraak nog smaak.

titi *telefoneert* André, hallo, ja, je spreekt met mij... Nou, ze is weer helemaal opgeknapt, hoor. Nu wilde ik jou vragen of je misschien hierheen wil komen... Ja, ja, jaaaa, maar kan jij ons dan alsjeblieft naar Broer brengen?

Want ik denk niet dat ik nog kan rijden. *huilt zachtjes*

nonni Met wie zit ze nu weer te bellen, met Veulentje?

Er is bedrijvigheid, ze moeten zich gaan aankleden.

son Nonni, ik had gedacht dat jij deze nu maar gewoon aantrekt, dat zijn mijn sloffen maar met zooltjes. En misschien dat je deze bloes ook wel past.

titi *telefoneert* Ja, hoor, ja, ik denk dat ik daarna met jou meega als je dat goed vindt, maar dat weet ik natuurlijk niet zeker... nee, ja, dag hoor, daaaag.

Ze hangt op.

nonni Ik pas ze, de schoenen.

son Dat zijn geen schoenen, dat zijn harde sloffen.

nonni Hoe vind je mijn harde sloffen?

titi Oh, prachtig Nonni. Zal ik Stef bellen dat we komen?

André is hier zo snel als mogelijk.

nonni Komt André? Waar hebben we dat aan te danken?

titi Broer is dood en ik denk niet dat ik die hele rit daar naartoe de auto kan besturen, daar ben ik emotioneel veel te instabiel voor.

nonni Aha. Zullen we de veertig lempers dan maar mee nemen? Die zitten volgens mij nog in de vriezer.

son Allemaal op.

nonni Ach, nee!

titi We laten eten halen hoor, deze dagen, dat koken komt wel weer.

nonni Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Als ik een paar dagen niet heb gekookt, lijkt het alsof ik helemaal opnieuw moet beginnen. Nee, dan Mammi, die kon...

son Mammi kon met gerechten toveren, ja ja. Kom eens hier.

Son kamt de haren van Nonni en de bloezen moeten ook goed zitten.

nonni Ik wilde jullie nog wat vragen, hè...

son Wat?

nonni ...Zand erover?

son Euh... waarover?

nonni Over alles. Pappi enzo...?

son Ja...

nonni Titi...?

titi Wat?

nonni Zand erover?

titi Jaha. Schiet nou maar op!

We horen getoeter van buiten.

titi Zie je, daar zal je hem al hebben. We komen eraan hoor,
Veulentje!

nonni Kijk eens aan, de paarden staan voor.

son Vergeet je jas niet?

nonni Och, ja, mijn jas en hoe lang ik die al niet heb
gedragen...?

son Je ziet er patent uit. Broer zou trots op je zijn. *buiten
getoeter*

titi Ja, we komen!

son Sleutels?

titi Die heb ik, opschieten nou!

nonni Rustig aan.

son Ze loopt voor het eerst naar buiten.

nonni Ja, ik loop voor het eerst weer naar buiten. Wat een
soesa. Nou, dat hoeft Broer tenminste niet meer.

son Nee...

nonni Je moet maar zo denken, Broer heeft nu zijn rust.

son Ja. Broer heeft nu zijn rust.

Allen af

*De leesmap ligt beneden in de hal.
Son komt hem nog even op tafel leggen
en dan weer af.*

vertaling van gerechten en termen

Nasi kuning *geel gekruide rijst met o.a. kunjit*

Kunjit *geelwortel*

Koffie toebroek *Koffie op de Indonesische manier*

Dendeng blado *hard gebakken rundvlees in kruiden*

Ketimoen *komkommer*

Ketoembar *gemalen koriander*

Sajoer lodeh *gestoofde groenten in kokos*

Salamblad *Indonesische laurier*

Bami goreng *gebakken bami*

Kassian *zelig*

Rantang *pannetjes op elkaar om eten in te vervoeren*

Djoeroek poeroet *citroenblaadjes*

Pemuda's *jonge Indonesische strijders*

Jamblang boom *vruchtenboom lijken op kersen*

Kalongs *vliegende honden ook wel vleermuizen*

Teng teng katjang *pinda's die verkocht worden*

familiestamboom en geschiedenis

Omi & Opi kregen vier zonen:

Teddie, Ferdie (Pappi), Evi, Bruce

Pappi (1911-1948) & Mammi (1914-1998)

Jonkie (1931-1948)

Broer (1933-)

Nonni (1936-)

Titi (1941-)

Son (1944-)

Leeftijd ten tijde van het stuk:

Son *72 jaar, ongehuwd*

Titi *76 jaar, gescheiden van Freddie*

Adinda *50 jaar, dochter van Titi*

Annemarijn *23 jaar, kleindochter van Titi*

Nonni *81 jaar, ongehuwd*

Broer *83 jaar, gescheiden van Gerda*

Frits *55 jaar, zoon van Broer*

Stef *25 jaar, kleinzoon van Broer*

Felix *28 jaar, kleinzoon van Broer*

Wat er in het verleden gebeurde:

Pappi en Mammi waren tijdens de Japanse bezetting aanvankelijk buitenkampers, maar in januari 1943 moesten ze toch met het hele gezin in kamp Tsjideng verblijven. Eind 1943 werd Pappi gescheiden van zijn gezin en kwam in het aparte mannenkamp terecht. Mammi was toen al in verwachting geraakt en beviel in 1944 van Son. Niet lang daarna mocht ze door toedoen van oom Bruce, die heulde met de Jappen en door voorrechten die Omi genoot bij de Jap, met baby Son en de andere kinderen, Jonki, Broer, Nonni en Titi het kamp uit. Ze konden in het huis van Omi worden opgenomen. Aldaar verbleven zij tot het einde van de oorlog met z'n allen in een kleine kamer. Pappi keerde na augustus 1945 onherkenbaar en broodmager terug. Ze zagen elkaar weer in het huis van Omi. Son was toen tien maanden oud. Pappi sterkte aan en moest zich weren en overleefde ook de Bersiap periode. Het gezin kende, in de jaren 1946 tot en met 1948, ondanks de onrustige politieke tijden, een rustige periode. Het hele gezin besloot in 1948 in Indonesië te blijven en op den lange duur naar Nieuw Guinea te gaan en daar een bestaan op te bouwen. Dat was in 1948 nog in Nederlandse handen. Om geld te verdienen in de landbouw werd ertoe besloten Pappi met de twee oudste zonen Broer destijds veertien en Jonkie destijds zestien voor te laten gaan naar

Nieuw Guinea. De rest van het gezin zou later overkomen als er genoeg geld was. Niet lang daarna werd Pappi voor de ogen van zijn zonen Jonkie en Broer vermoord door fanatieke vrijheidsstrijders: Pemuda's. Eenmaal terug in Bandung verdronk Jonkie in de rivier en werd Mammi gedwongen met het overgebleven gezin, waaronder de zwaar getraumatiseerde Broer en de dochters Nonni, Titi en Son naar Nederland te vertrekken. Het is dan 1949. Broer is 16, Nonni 12, Titi 7 en Son 5 jaar. Er werd door Mammi, Broer en Nonni nooit meer over die periode gesproken. De aanname was altijd dat Pappi het Jappenkamp niet had overleefd. Op dat punt begint *Gouwe Pinda's*.

Gouwe Pinda's ging op vrijdag 17 november 2017 in première
in de Toneelschuur in Haarlem.

nonni Bodil de la Parra

titi Esther Scheldwacht

son Nadja Hüpscher

Regie: Paul Knieriem

Dramaturgie: Cecile Brommer

Productie: Rudolphi Producties

www.viarudolphi.nl

Bodil de la Parra (Amsterdam, 1963) is actrice en toneelschrijver. De la Parra schreef en speelde onder meer bij Theater Het Amsterdamse Bos, 't Muztheater, Theater van het Oosten, Toneelgroep Amsterdam, Bellevue Lunchtheater, Rudolphi Producties, Theater Artemis, het NNT, Bos Theaterproducties, Het Zuidelijk Toneel en Orkater. Voor *Orgeade Overzee* ontving ze samen met Carolina Mout de Van der Viesprijs 1996 en *Victor & Ik* werd genomineerd voor de Taalunie Toneelschrijfprijs 2000.

Toneelwerk

Gouwe Pinda's – 2017

We Want More – 2016

Lunch – eenakter – 2014

Onder Mannen Suriname – 2014

Ouwe Pinda's – i.s.m. Nadja Hüpscher – 2013

Onder Vrouwen Suriname – 2011

Onder Vrouwen 2 – i.s.m. Margôt Ros & Wimie
Wilhelm – 2008

Babylon – 2007

Morgen bij jou – 2007

Slangenvel – 2005

Hagedissenhuid – 2003

Onder Vrouwen – i.s.m. Margôt Ros & Wimie
Wilhelm – 2003

Temple, Taylor & Garland – 2001

Drie – 2001

Zussenhelpt – 2000

Victor & Ik – 1999

De Rode Urn – i.s.m. Carolina Mout – 1998

Orgeade Overzee – i.s.m. Carolina Mout – 1995

